

УДК 811.161.2'221

ОСОБЛИВОСТІ ВЕРБАЛЬНОГО ВІТАННЯ ПРЕДСТАВНИКІВ МІЖКУЛЬТУРНОГО ПРОСТОРУ

Іванна Фецько

*Львівський національний університет імені Івана Франка
кафедра українського прикладного мовознавства
вул. Університетська, 1, кімн. 233, 79001, Львів, Україна
тел.: 032 239 43 55
ел. пошта: ivanna.fetsko@lnu.edu.ua
<https://orcid.org/0000-0001-9396-8608>*

У сучасному світі виникнення міжкультурних контактів є невід’ємною частиною нашого життя. Коли людина потрапляє в інше культурне або мовне середовище, вона опиняється у світі інших цінностей та правил спілкування. І обов’язково потрібно брати до уваги той факт, що людина спілкується з представниками різних культур і різних мов.

Багатоаспектність спілкування передбачає використання різноманітних вербальних та невербальних засобів, обізнаність щодо яких дозволяє визначати власні психологічні особистості та враховувати відповідні якості співрозмовника, впливаючи таким чином на результат взаємодії. Важливу роль у міжособистісному спілкуванні відіграють вербальні компоненти, які є основними носіями значень повідомлень.

Із привітання співрозмовники починають будь-яку розмову, і саме виголошені при вітанні слова задають тон всьому подальшому спілкуванню. У статті визначено особливості вітання залежно від частини доби, соціального статусу, віку тощо. З’ясовано, що англіїці супроводжують вітання питанням “How do you do?” (“Як ти дієш?”), індійці при вітанні говорять один одному “Namascar” (Намаскар) або “Namaste” (Намасте), що означає приблизно “Я вітаю у Вас Бога”, французи при зустрічі говорять знамените “Bonjour”, а потім додають: “Comment ca va?” (“Як воно йде?”), італійці цікавляться, чи достатньо хороша точка опори співрозмовника, тому вони питають: “Come sta?” (“Як стоїш?”), розмова японця буде починатися з привітання “Konichiwa” (“Конічіва”) дослівний переклад якого – “День настав”, китайці при зустрічі запитують один одного “Chifanlema” (“Чи їв ти сьогодні?”), у Малайзії при вітанні прийнято спитати “Mav ke mala?” (“Куди ви прямуєте?”), грузини вітаються словом “Gamardzhoba” (“Тамарджоба”) – “Будь правий!”, або “Перемагай!”, у монголів вельми специфічне вітання – “Чи здорова ваша худоба?”, араби скажуть – “Мир з тобою!”, а євреї – “Мир Вам!”

Традиції вітання різних народів світу є однією із важливих частин культури. Етикет має національне забарвлення, що залежить від способу життя, вірувань, ритуалів і традицій того чи іншого народу.

Ключові слова: міжкультурна комунікація, мова, етикет, вітання.

DOI:

Постановка проблеми. У житті сучасної людини спілкування є важливим інструментом впливу, що може змінювати ставлення людей між собою, мотивує їх до дій, забезпечує встановлення та розвиток взаємовідносин. Воно займає значне місце у повсякденному, професійному житті та є окремим видом діяльності. Спілкування є комплексним та різноманітним процесом, який залежить від різних чинників, зокрема й від етнопсихологічних особливостей мовця, які спричинені національними й культурними явищами. На сучасному етапі розвитку людського суспільства, етапі глобалізації та інтенсифікації контактів між людьми, народами й цивілізаціями особливого значення набуває міжкультурна комунікація.

У сучасному світі виникнення міжкультурних контактів є невід’ємною частиною нашого життя. Коли людина потрапляє в інше культурне або мовне середовище, вона опиняється у світі інших цінностей та правил спілкування. І обов’язково

потрібно брати до уваги той факт, що людина спілкується з представниками різних культур і різних мов [8 : 30].

Однією з важливих рис нашого часу є зростання кількості людей, які перебувають у контакті з культурами, відмінними від їхньої рідної культури. Процес всевітньої глобалізації сприяє розумінню комунікації між різними культурними системами як істотного елемента картини сучасного світу. Пов'язані з явищем глобалізації процеси передбачають регулярні контакти у різних сферах між представниками різних культур. Така ситуація вимагає вирішення поставлених практичних завдань та питань культурної адаптації представників однієї культури на теренах існування іншої культурної спільноти [3 : 23].

Міжкультурна комунікація виникає в процесі усвідомлення суб'єктами взаємодії культурних відмінностей один одного, що веде до порівняння свого з чужим. До таких відмінностей у культурах належать дозволи й заборони, стереотипні ситуації спілкування, етикетні характеристики, форми привітання, прощання тощо. Комунікація проходить краще та легше, коли відбувається між представниками схожих культур і, відповідно, рівень її успішності залежить від ступеня схожості культур [4 : 370].

Теоретичним та практичним питанням міжкультурної комунікації українські дослідники присвятили значну кількість наукових досліджень. Упродовж тривалого часу науковці досліджували різні аспекти міжкультурної комунікації. Так, Н. Кузенна [5] здійснює зіставне дослідження структурно-семантичних формул привітання в англійській та українській мовах, Т. Аврамко [1] розглядає проблеми комунікації та труднощі, які можуть виникнути в процесі спілкування, акцентує увагу на важливості навчання мовленнєвому етикету й міжкультурній компетенції, які підвищують здатність ефективно виконувати міжнародні завдання, Н. Захарчук та Л. Конопляник [4] здійснюють детальний аналіз проблеми комунікативної міжкультурної взаємодії із зосередженням особливої уваги на лінгвістичному аспекті міжкультурного спілкування, висвітлюють мовні відмінності, які можуть впливати на комунікацію між носіями різних мов і культур, М. Галицька [3] розглядає проблему формування здатності особистості до ефективною міжкультурної комунікації як засобу розуміння ментальних особливостей різних культур, що є гарантом ефективного діалогу культур у сучасному світі, вказує на важливу роль мовленнєвого етикету у міжкультурному спілкуванні, здійснює характеристику міжкультурних непорозумінь у процесі комунікації, Л. Лебедева [7] аналізує найважливіший аспект міжкультурної комунікації – лінгвістичний, який у рамках вербального спілкування розкриває особливості культури комуніканта засобами мови, О. Кучеренко та О. Греул [6] досліджують теоретичні й практичні засади міжкультурної комунікації для успішного подолання труднощів, що виникають у навчальному, науковому та повсякденному спілкуванні українців та арабів, О. Шестель [9] особливу увагу приділяє важливості володіння навичками міжкультурної комунікації у системі професійної освіти менеджерів туризму, визначає чинники, які ефективно впливатимуть на розвиток навичок міжкультурної комунікації. На жаль, у сучасній науці зонайменше приділено уваги питанням, які пов'язані з комунікативною вербальною мовою. **Актуальність** нашого дослідження визначається тим, що воно спрямоване на поповнення знань про комунікативну культуру традиційного вербального вітання в різних країнах світу.

Метою статті є виявлення та різнобічне вивчення специфіки вербального привітання різнокультурних народів, здійснення системного опису ввічливості у процесі контактів з іноземними співрозмовниками.

Виклад основного матеріалу. Багатоаспектність спілкування передбачає використання різноманітних вербальних та невербальних засобів, обізнаність щодо яких дозволяє визначати власні психологічні особистості та враховувати відповідні якості співрозмовника, впливаючи таким чином на результат взаємодії.

Упродовж століть людство виробило прийнятні форми співіснування, які базувалися на правилах і традиціях кожного народу, а також були зумовлені особливостями національної історії, ментальності, політичного устрою країни. Етикет – це встановлений порядок, сукупність правил, які регламентують зовнішні прояви людських взаємин. Уперше поняття *етикет* вжив французький король Людовік XIV у XVII ст. На одному з прийомів у цього монарха гостям вручили картки, де було перераховано правила поведінки, яких вони мали дотримуватися. Від назви цих карток (етикеток) і виникло поняття *етикет* [2 : 7–8].

Етикет має ситуативний характер. Вибір людиною слова чи жесту обумовлений специфічною ситуацією. Етикетні ситуації, своєю чергою, пов'язані з повсякденними подіями або святами.

Виділяють чотири основні підсистеми етикету:

I – *мовленнєвий*, або *вербальний етикет*. Мовленнєвий етикет регламентує словесні формули вітання, знайомства, поздоровлення, побажання, прохання, поради, запрошення, співчуття. Це ж стосується манери спілкування та мистецтва вести бесіду.

II – *міміка та жести*, або *кінесика*. У багатьох народів є своєрідні жести привітання, прощання, згоди, заперечення. Міміка, погляд, вираз обличчя свідчать про ставлення до співрозмовника.

III – *організація простору в етикеті*, або *етикетна проксеміка*. В етикеті важливе значення має розташування співрозмовників у просторі, дистанція між ними, фізичний контакт. Необхідно також знати, яке місце в кімнаті чи за столом можна зайняти, які пози допустимі.

IV – *речі в етикеті*, або *етикетна атрибутика*. До етикетної атрибутики належать одяг, головні убори, прикраси, подарунки, квіти тощо [2 : 11–12].

Важливу роль у міжособистісному спілкуванні відіграють вербальні компоненти, які є основними носіями значень повідомлень. У всьому світі прийнято залишати про себе гарне перше враження. Найкращий спосіб зробити це – висловити свою повагу до співрозмовника за допомогою традиційного привітання його рідної країни. Однак жести і слова у всіх народів світу при цьому різні, тому у процесі спілкування з представником іншої країни важливо знати, які традиції вітання властиві цій країні, а що є неприйнятним для цього регіону. При взаємодії культур можуть виникати ненавмисні збої у процесі комунікації і конфлікти, спричинені відмінностями цих вербальних кодів у носіїв різних культур. Із привітання співрозмовники починають будь-яку розмову, і саме виголошені при вітанні слова задають тон всьому подальшому спілкуванню.

Стандартне привітання в Англії – це рукоштовнання, яке найчастіше супроводжується універсальними англійськими вітаннями “Hi!” або “Hello!”. Жителі Англії вітають знайомого питанням “How do you do?” (Буквально “Як ти дієш?”). Найчастіше бесіди починаються з обговорення погоди, тому що не прийнято відразу ж переходити до особистих справ. Приїжджаючи в іншу країну, потрібно точно знати, наскільки довго триває той чи інший проміжок дня. Звичайно ж, в Англії існує

ють стандартні вітання залежно від часу доби: “Good morning!”, “Good afternoon!” та “Good evening!”. В Англії вітати людину фразою “Good morning!” можна між “раннім” ранком і обідом. А от у Китаї, наприклад, “Доброго ранку” – це зовсім короткий проміжок між ранковим пробудженням і сніданком. Важливо запам’ятати: якщо зустріти когось пізнім вечором, не варто казати “Good night!” – в англійській мові це не вітання, а прощання. У Німеччині все строго: до 12 години дня говорять “Добрий ранок”, з 12 години до 17 години – “Добрий день”, після 17 години – “Добрий вечір”.

Коли вітаються індійці, вони говорять один одному “Namascar” (Намаскар) або “Namaste” (Намасте), що означає приблизно “Я вітаю у Вас Бога”. При цьому прийнято складати долоні на грудях і кланятися. З туристами вітаються зазвичай “Hello” і махають рукою або говорять “Good afternoon / evening”. В Індії не часто потискають один одному руки, а поцілунки й обійми тут узагалі не прийняті. З жінкою вітатися за руку заборонено, як і класти руку на плече чоловікові або жінці. Свого духовного наставника або батьків прийнято вітати, кланяючись у ноги.

У вітанні французів дуже важливу роль відіграє жест рукостискання. Французи вітаються так з усіма: з родичами, друзями, діловими партнерами, навіть незнайомцями. Потрібно пам’ятати, з ким сьогодні ви вже привіталися, адже дворазове вітання вважають неввічливим. Французи при зустрічі говорять знамените “Bonjour”, а потім додають: “Comment ça va?” (“Як воно йде?”). Щоб не показати себе дурнем, відповідати на це питання потрібно більш нейтрально і ввічливо. Тут важливі всі відтінки привітань. Правильне вживання форми, відповідної ситуації, на їхню думку, і є цивілізація. Те, що французи прагнуть привітатися з усіма, сильно обтяжує їхнє повсякденне життя, на це йде чимало часу. Щоб не показати себе неввічливим, до традиційного “Бонжур” треба додавати “madam” для жінок або “monsieur” для чоловіків.

У Німеччині “Guten Morgen!” (“Доброго ранку!”) зазвичай використовують приблизно до полудня. У деяких районах Німеччини користуються такою формою вітання тільки до 10 години ранку. “Guten Tag!” (“Добрий день!”) – так вітають усіх, чужих чи знайомих від полудня до 6 години вечора. “Guten Abend” (“Добрий вечір!”) – це вітання після 6 години вечора. Німцям, до речі, теж буде дуже цікаво дізнатися, як все просувається у вашому житті, так що крім переробленого на свій лад “Hallo” доведеться ще й відповісти, що все нормально.

Відрізняються від інших європейців італійці. Їм набагато цікавіше, чи достатньо хороша точка опори співрозмовника, тому вони питають: “Come sta?” (“Як стоїш?”), на що теж потрібно відповідати в позитивному тоні. У повсякденній розмовній мові першість належить дружньому привітанням “Ciao” (“Привіт!”), яке вживають на початку і в кінці зустрічі з друзями, рідними, людьми з якими співрозмовники на “ти”. Вітання “Buongiorno” (“Добрий день!”) і “Buonasera” (“Добрий вечір!”) також вживають як на початку, так і наприкінці зустрічі, але вони мають більш формальний переклад. “Buongiorno” як побажання гарного дня використовують зранку. Момент, коли “buongiorno” переходить в “buonasera” різниться від регіону до регіону: в Тоскані починають бажати “buonasera” з обіду; на Сардинії – після обідньої трапези незалежно від того, о котрій годині пообідали. Але переважно “buonasera” починають уживати після 14:00. Нейтральним вітанням є “Salve”, яке колись використовували як побажання здоров’я, а сьогодні вживають, коли один співрозмовник

не впевнений, з якою формою вітання (формальною чи неформальною) звернутися до свого партнера. “Salve” вживають у будь-який момент дня на початку зустрічі.

Українці та росіяни при зустрічі з близьким другом вітаються неформальним “Привіт”, проте знайомим, старшим за віком бажають здоров’я й обмінюються дружнім рукоштовуванням.

У країнах Азії живуть люди, які найбільш шанобливо ставляться до своїх традицій, а тому й вітання для них – важливий ритуал, якого необхідно дотримуватися. Японія – країна сонця, що сходить. Часто японці радіють новому дню. Тому розмова, як правило, буде починатися з привітання “Konnichiwa” (“Конічіва”) або “Привіт”. Увечері: “Konban wa” (“Конбан ва”), що означає “Добрий вечір!”, і вранці зазвичай говорять “Ohayo” (“охайо годзаимас”), що означає “Добрий ранок!”, хоча можна просто сказати “огайо”, якщо японець звертається до молодшої за себе людини. “Konnichiwa” (“Конічіва”) – здається, що це слово вітання, проте насправді дослівний його переклад – “День настав”. Японці більше за всіх радіють тому, що сонце сьогодні зійшло і над їх землею. При цьому будь-яке вітання супроводжується поклоном. Що нижче й повільніше людина кланяється, то сильніше вона поважає співрозмовника. Якщо співрозмовники розпочали неофіційну бесіду, треба ввічливо дотримуватися правила вітання та поставити питання: “Як ваше здоров’я?”. Якщо один співрозмовник поставив це питання, і здоров’я іншого в порядку, хорошою відповіддю буде: “Добре, дякую”. Якщо у людини погане здоров’я, треба сказати “Погано”.

Китайці, почувши у свій адрес коротке вітання “Nǐhǎo” / “Nínǎo” (“Ні hao” / “Нін hao”), дадуть відповідь так само доброзичливо. І, між іншим, їх більше цікавить, їли ви сьогодні, ніж те, чим ви займаєтесь. Тому при зустрічі люди запитують один одного “Чи їв ти сьогодні?”. Це зовсім не запрошення, а проста ввічливість.

У Таїланді з ритуалом вітання все трохи складніше, і там замість слів використовують жести, що позначають ступінь поваги до співрозмовника. Вітальне слово “Wai” (“Вай”), яке можна тягнути дуже довго, теж частина ритуалу, звичного для тайців. “Вай” – це не тільки спосіб вітання, але й ознака поваги. Повагу та люб’язність демонструють висотою, над якою тримають руки і тим, наскільки повільно опускають голову, щоб зіткнутися з великими пальцями обох рук. Якщо молодша людина стоїть і хоче привітатися зі старшою людиною, яка сидить, то молодша людина, своєю чергою, має нахилити голову або ж вклонитися.

У Малайзії при вітанні прийнято спитати “Куди ви прямуєте?”. Це насправді не запитання, але ввічлива відповідь повинна бути “на прогулянку” або “нікуди”. Грузини вітаються словом “Gamardzhoba” (“Гамарджоба!”) – “Будь правий!”, або “Перемагай!”, у монголів вельми специфічне вітання – “Чи здорова ваша худоба?”, араби скажуть – “Мир з тобою!”, а євреї – “Мир Вам!”.

Висновки. Традиції вітання різних народів світу є однією із важливих частин культури. Етикет має національне забарвлення, що залежить від способу життя, вірувань, ритуалів і традицій того чи іншого народу. Розуміння суті досліджуваного явища та вивчення характерних особливостей міжкультурної комунікації, її функцій, структури є запорукою успішних міжкультурних контактів.

Список використаної літератури

1. Аврамко Т. О. Міжкультурна комунікативна компетенція. *Наукові записки Національного університету "Острозька академія". Серія : Філологічна*. 2012. Вип. 23. С. 3–4.
2. Бобир О. В. Етикет учителя. Навчально-методичний посібник для ВНЗ. К. : Видавничий Дім "Слово", 2009. 216 с.
3. Галицька М. М. Міжкультурна комунікація та її значення для професійної діяльності майбутніх фахівців. *Освітологічний дискурс*. 2014. № 2. С. 23–32.
4. Захарчук Н., Конопляник Л. Особливості міжкультурної комунікації у світлі сучасних лінгвістичних досліджень. *Гуманітарна освіта в технічних вищих навчальних закладах*. 2013. № 27. С. 368–375.
5. Кузенна Н. Етикетні формули вітання у сучасному спілкуванні: категорія ввічливості у міжкультурній комунікації. *Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Серія : Філологічні науки*. 2009. Вип. 81(3). С. 308–312.
6. Кучеренко О. Ф., Греул О. О. Вербальна та невербальна міжкультурна комунікація у процесі навчання арабських студентів. *Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти на сучасному етапі. Міжпредметні зв'язки. Наукові дослідження. Досвід. Пошуки*. 2016. Вип. 29. С. 70–79.
7. Лебедева Л. Е. Міжкультурна комунікація: лінгвістичний аспект. *Філологічні студії. Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету*. 2013. Вип. 9. С. 246–252.
8. Новоселецька С. В., Шапран Н. В. Національно-культурна обумовленість стратегій ведення етикетної комунікації в умовах глобалізаційних процесів. *Science and Education a New Dimension. Philology*. 2016. IV (19). P. 30–34.
9. Шестель О. Г. Особливості формування і розвитку міжкультурної комунікації у системі професійної підготовки фахівців галузі туризму. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Філологія*. 2017. Вип. 28. С. 221–223.

References

1. Avramko T. O. Mizhkulturna komunikativna kompetentsiia. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu "Ostrozka akademiia". Serii : Filolohichna*. 2012. Vyp. 23. S. 3–4. (in Ukrainian)
2. Bobyr O. V. Etyket uchytelia. Navchalno-metodychnyi posibnyk dlia VNZ. K. : Vydavnychy Dim "Slovo", 2009. 216 s. (in Ukrainian)
3. Halytska M. M. Mizhkulturna komunikatsiia ta yii znachennia dlia profesiinoi diialnosti maibutnykh fakhivtsiv. *Osvitolohichni dyskurs*. 2014. № 2. S. 23–32. (in Ukrainian)
4. Zakharchuk N., Konoplianyk L. Osoblyvosti mizhkulturnoi komunikatsii u svitli suchasnykh lnhvistychnykh doslidzhen. *Humanitarna osvita v tekhnichnykh vyshchyykh navchalnykh zakladakh*. 2013. № 27. S. 368–375. (in Ukrainian)
5. Kuzenna N. Etyketni formuly vitannia u suchasnomu spilkuванні: katehoriia vvichlyvosti u mizhkulturnii komunikatsii. *Naukovi zapysky Kirovohradskoho derzhavnogo pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Vynnychenka. Serii : Filolohichni nauky*. 2009. Vyp. 81(3). S. 308–312. (in Ukrainian)
6. Kucherenko O. F., Hreul O. O. Verbalna ta neverbalna mizhkulturna komunikatsiia u protsesi navchannia arabskykh studentiv. *Vykladannia mov u vyshchyykh navchalnykh zakladakh osvity na suchasnomu etapi. Mizhpredmetni zviazky. Naukovi doslidzhennia. Dosvid. Poshuky*. 2016. Vyp. 29. S. 70–79. (in Ukrainian)
7. Lebedieva L. E. Mizhkulturna komunikatsiia: lnhvistychnyi aspekt. *Filolohichni studii*.

Naukovyi visnyk Kryvorizkoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu. 2013. Vyp. 9. S. 246–252. (in Ukrainian)

8. Novoseletska S. V., Shapran N. V. Natsionalno-kulturna obumovlenist stratehii vedennia etyketnoi komunikatsii v umovakh hlobalizatsiinykh protsesiv. *Science and Education a New Dimension. Philology*. 2016. IV(19). P. 30–34. (in Ukrainian)

9. Shestel O. H. Osoblyvosti formuvannia i rozvytku mizhkulturnoi komunikatsii u systemi profesiinoi pidhotovky fakhivtsiv haluzi turyzmu. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Seriiia : Filolohiia*. 2017. Vyp. 28. S. 221–223. (in Ukrainian)

FEATURES OF VERBAL GREETINGS OF REPRESENTATIVES OF INTERCULTURAL SPACE

Ivanna Fetsko

*Ivan Franko National University of Lviv
Department of Applied Linguistic
1 Universitetska Str., room 233, 79001, Lviv, Ukraine
phone: 032 239 43 55
email: ivanna.fetsko@lnu.edu.ua
<https://orcid.org/0000-0001-9396-8608>*

Nowadays, the emergence of intercultural contacts is an integral part of our lives. When a person enters another cultural or linguistic environment, he finds himself in a world of other values and rules of communication. It is necessary to take into account the fact that a person communicates with representatives of different cultures and different languages.

The multifaceted nature of communication involves the application of various verbal and non-verbal means, the awareness of which allows you to determine your psychological personality and take into account the relevant qualities of the interlocutor, thus influencing the outcome of the interaction. The verbal components, the main carriers of message meanings, play an important role in interpersonal communication.

Interlocutors begin any conversation with a greeting, and the words uttered during the greeting set the tone for all further communication. The article defines the features of the greeting depending on the part of the day, social status, age, etc. It was found that the British accompany the greeting with the question “How are you doing?”, the Indians say “Namaskar” (NamaskAr) or “Namaste” (NamastE) which means approximately “I greet God to you”, the French when meeting say the famous “Bonjour” and then add: “Comment ca va?” (“How’s it going?”), Italians wonder if the interlocutor’s fulcrum is good enough, so they ask: “Come sta?” (“How are you?”), a Japanese person’s conversation will begin with the greeting “Konichciva”, the literal translation of which is “The day has come”, Chinese when meeting ask each other “Have you eaten today?”, in Malaysia it is customary to ask “Where are you going?”, Georgians greet each other with the word “Gamarjoba!” – “Be right!” or “Win!”, Mongolians have a very specific greeting – “Are your cattle healthy?”, Arabs will say “Peace be with you!”, and Jews – “Peace be with you!”

Greeting traditions of different peoples of the world are one of the important parts of culture. The etiquette has a national color, which depends on the way of life, beliefs, rituals, and traditions of a particular people.

Key words: intercultural communication, language, etiquette, greetings.

*Стаття надійшла до редакції 29.07.2022
доопрацьована 05.08.2022
прийнята до друку 09.08.2022*